

Олександр Шаров

Доктор економічних наук,
професор, завідувач сектору досліджень
глобальної економіки
Національного інституту стратегічних досліджень
E-mail: osharov@niss.gov.ua

Монетарні та валютні війни як інструмент економічної політики

Досліджено та класифіковано прояви конкуренції в царині міжнародних грошово-валютних відносин в особливо гострих формах, їхній вплив на стан економічної безпеки деяких країн та всієї світової економічної системи, а також відповідні індивідуальні та колективні заходи протидії.

The author made analyses and classification of extra sharp competitions in the system of monetary relations, its impact on the economic security status in separates countries and in whole world economic system as well as respective individual and collective counter measures. There are analysis of publications on this issue and short excursus in history of "currency conflicts".

Ключові слова: монетарна війна, валютна війна, валютно-курсова політика, девальвація, грошові сурогати.

Key words: monetary war, currency war, exchange rate policy, devaluation, money substitutes.

ПЕРЕДУМОВИ НАБУТТЯ ГРОШИМА ФУНКЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЛОКОМОТИВА

Цілом логічно розпочати розгляд проблеми монетарних війн цитатою з книги Людвіга фон Мізеса "Всемогутній уряд: тотальна держава і тотальна війна": "Європейські уряди і парламенти... прагнуть стриножити ринок, встановити контроль над економікою і придушити капіталізм. Безтурботно ігноруючи всі попередження економістів, вони звели торговельні бар'єри, заохочували політику кредитної експансії та дешевих грошей і взяли курс на відновлення політики регулювання цін, встановлення мінімуму заробітної плати і субсидування окремих галузей та підприємств. Вони перетворили оподаткування в інструмент конфіскації та експропріації й проголосили нестримні державні витрати поліпшеним способом примноження багатства й підвищення добробуту. А коли неминучі наслідки такої політики, заздалегідь передбачені економістами, стали очевидними, громадська думка звинуватила в цьому не свою улюблену політику, а капіталізм. В очах публіки головною причиною економічної депресії, безробіття, інфляції та зростан-

ня цін, монополізму і марної розтрати ресурсів, соціальних заворушень і війн є не антикапіталістична політика, а капіталізм. (...) Фатальною помилкою, яка зірвала всі плани збереження миру, було саме нерозуміння людьми того, що лише у світі чистого, досконалого і необмеженого капіталізму відсутні стимули для агресії та завоювання. А

*Війна — це продовження політики
іншими засобами
Карл фон Клаузевіц*

там, де немає економічної свободи, усе зовсім інакше" [1]. Вперше ці слова були опубліковані ще у 1944 році, а які актуальні! Насамперед, як сподіваюся, не так щодо "гарячих" війн, як до війн торговельних та їх "похідних" — монетарних і валютних війн.

Термін "валютна війна" як спробу описати суперечності міждержавної валютної політики я вперше почув від доцента Тернопільського національного економічного університету, кандидата економічних наук Т.Д.Шарової ще кілька років тому. Щоправда, тоді я не сприйняв його, вважаючи, що ці конфлікти не набули такої гостроти. Але, як засвідчили подальші події, таку

оптимістичну думку поділяли далеко не всі: після того, як у 2010 році про "міжнародні валютні війни" заговорив міністр фінансів Бразилії Г.Мантега (Guido Mantega), цей термін почав використовуватися вельми широко. Вже навіть опубліковані монографії, присвячені цій тематиці. Найбільшу увагу привернули праці професора каліфорнійського університету в Берклі Б.Айхенгріна [23] та американського інвестиційного банкіра Дж. Рікардса [24]. Певну зацікавленість викликала також книга китайського автора Сонг Хонбіня, написана в руслі конспірологічної теорії [25], у зв'язку з чим вона не була сприйнята як серйозне дослідження цієї проблематики. Крім того, надрукована китайською, корейською та японською мовами, книга залишається маловідомою фахівцям у своєму повному обсязі. Є також видання польською мовою під назвою "Wojna o pieniądź" [2], на яке ми в подальшому і посилатимемося.

Деякі публікації на цю тему з'являлися також у періодичних виданнях, але в цілому проблема валютних війн розглядається здебільшого в рамках політологічного дискурсу, а питання виявлення суті цього явища та його класифікації залишаються поки що

поза увагою дослідників. Самі явища, які називають “війнами” (за аналогією з “торговельними війнами”) описано у вітчизняній та закордонній літературі вельми детально, оскільки здебільшого до них відносять найважливіші та найвідоміші події в розвитку світової валютно-грошової системи. Ми ж аналізуємо не тільки валютну (зовнішню), а й грошову (внутрішню) системи, оскільки, на нашу думку, валютні війни є лише окремим проявом ширшого за змістом поняття — “монетарні війни”, а тому ця проблема потребує комплексного розгляду. Отже, **метою нашої статті** є не так огляд цих подій, як спроба запропонувати типологію монетарних війн, а також розглянути їх основні методи та інструменти.

Під **монетарною війною** ми розуміємо *гострий конфлікт у сфері валютно-грошових відносин між державами та/або фінансово-промисловими та політичними групами, основою якого є дії, спрямовані на докорінну зміну існуючого стану справ (статусу кво)*. Тобто, перефразовуючи відому тезу Карла фон Клаузевіца, монетарна війна — це продовження монетарної політики іншими, руйнівними засобами. А саме: це організоване економічне насилля, метою якого є досягнення політичних та економічних цілей, яких не вдається досягти в рамках існуючих валютно-грошових відносин.

Відповідно до військово-політичної термінології можемо виділити різновиди монетарних війн. Залежно від складу “воюючих” сторін: “громадянські” (грошові) та зовнішні (валютні), а також двосторонні, багатосторонні та світові. Залежно від інтенсивності* та потенційних наслідків: локальні (загострення окремих проблем), повномасштабні (загострення відносин на всіх напрямках грошово-валютних відносин) і тотальні (повномасштабні монетарні війни, метою яких є повне руйнування грошової системи супротивника). Маємо підстави також говорити про “імперіалістичні” та “колоніальні” монетарні (переважно валютні) війни, до яких можемо віднести дії фактичних колоніальних метрополій щодо примусового насаджування своїх валют на підконтрольних територіях, а пізніше — утримання валют новостворених незалежних держав в орбіті валюти колишньої метрополії.

У певному сенсі до категорії “імперіалістичних” валютних війн можемо віднести події після розпаду єдиного грошово-валютного простору СРСР та створення національних валют нових незалежних держав — колишніх республік Союзу (у тому числі й України). Втім, ці процеси насправді мали складніший зміст, аналіз якого потребує окремого дослідження. А найважливішим прикладом “колоніальної” валютної війни можна вважати заборону випуску північноамериканськими колоніями Великобританії власних грошових знаків — колоніальних ордерів (Colonial Scripts), що стало однією з причин Війни за незалежність США [2, с. 38]. Іншими прикладами “колоніальних” монетарних війн є створення “зони франка” та “зони фунта стерлінгів”, а в подальшому — розвиток системи “валютного бюро” [3], яка активно використовувалася Великобританією, а також деякими іншими країнами з метою забезпечення фактичної гегемонії власної валюти на світовому ринку.

Грунтуючись на тому, що споживча вартість грошей дорівнює абстрактній вартості товарів, яким протистойть грошова маса в обігу (з урахуванням швидкості обігу грошей), можемо визначити й основні засоби монетарної війни, використання яких спрямовано на порушення цієї рівноваги: нуліфікація, інфляція/дефляція та девальвація/ревальвація. Історично першими проявами монетарних війн, на нашу думку, є спроби підміни еталонів вартості (заміни монетарних металів (золото, срібло) на немонетарні (залізо, мідь) або просте псування монети (зменшення законодавчо встановленої норми вмісту дорогоцінного металу або ваги). Результатом таких дій було порушення зазначеної вище рівноваги, а по суті — спроба отримання додаткових матеріальних переваг за рахунок докорінної зміни в грошово-товарних відносинах. Пізніше поширилося використання таких засобів монетарних війн, як фальшування грошей та порушення монетної регалії, а також запровадження окупаційних грошей. Причому така практика триває і в наш час. Зокрема, у 2005 році Сполучені Штати звинуватили Північну Корею в організації масових підробок долара США, яке кваліфікували як “акт агресії”, оскільки це створювало загрозу для національної безпеки. Наслідком цього стали санкції проти китайського банку

в Макао, через який здійснювалося обслуговування північнокорейських клієнтів і тільки боязнь руйнування всієї регіональної фінансової системи зупинила поширення цих санкцій на інші банки [4, с. 77].

В історії відомі приклади, коли згадані вище засоби (фальшування грошей та запровадження окупаційних грошей) навіть поєднувалися. Зокрема, це відбувалося на території Німеччини наприкінці Другої світової війни. Окупаційні гроші запровадили союзники, які домовилися, що друкуватися вони будуть у США. Втім, Радянський Союз наполягав на передачі йому грошових кліше, що і було зроблено. Наслідком цього стало те, що з вересня 1944-го до липня 1945 року західні союзники ввели в обіг у цілому приблизно 10.5 млрд. марок військового командування, а СРСР — 78 млрд. З метою подолання загрози гіперінфляції американська сторона була змушена викупити надлишкову грошову масу за долари, що дало змогу радянській стороні отримати за рахунок такої оборудки 300–500 млн. доларів США (у сучасному еквіваленті — від 4 до 6.5 млрд. доларів США) [5].

КВАЗІГРОШІ ЯК ЗАСІБ ПАРАЛЕЛЬНОГО ОБІГУ

Серйозної уваги заслуговує також розгляд можливості порушення права монетної регалії, оскільки такий спосіб підриву системи грошового обігу набуває останнім часом надзвичайного поширення. Порушення монетарної регалії — тобто емісія грошових (квазігрошових) знаків від імені установ, які не належать до структури офіційної монетарної влади держави (суверена), — ґрунтується на певній теоретичній основі вільного банкінгу (free banking), тобто концепції права на вільну емісію грошових знаків комерційними банками. Ця концепція базувалася на ідеї, що в такому випадку “банки матимуть змогу видавати кредити в більших обсягах та дешевше” [6, с. 91]. Концепція вільного банкінгу не лише давно відома, а й широко використовувалася на практиці — особливо в США. Але тільки в XIX — на початку XX століття. Сучасні дебати щодо цієї концепції відновилися, власне, після виходу у 1976 році книги нобелівського лауреата Ф.Хайєка (Friedrich Hayek) “Денаціоналізація грошей”. Одним із її варіантів (трактвань) вважають також концепцію вільних грошей (Freigeld), сформульовану ще на рубежі XIX–XX

* Ступінь інтенсивності вимірюється тим рівнем загрози, який монетарна війна створює для національної економічної безпеки, під якою ми розуміємо стан відсутності реальної загрози повної дестабілізації та руйнування механізмів дії економічної системи даної держави, наслідком чого може стати колапс політичної системи та розпад держави (або втрата нею свого політичного суверенітету).

століть німецьким підприємцем Сільвіо Гезеллем (Silvio Gesell). На його думку, вільні (зникаючі) гроші — це ті гроші, які подібно до споживчих товарів із часом втрачають свою вартість (це робиться для того, щоб їх не затримували у заощадженнях, а використовували в обігу). Для цього, зокрема, він запропонував стягувати плату за користування грошима — негативний відсоток, або демередж (demurrage). Тобто ідея полягає в тому, що дефіцит грошей слід створювати штучно і систематично його підтримувати.

Причини емісії таких “сектантських” грошей та їхню внутрішню природу (з точки зору еволюції природи грошей) ми частково розглядали в іншій статті [7]. В даному ж випадку, як видається, більше значення має опис тих конкретних форм, яких набуває в сучасних умовах емісія альтернативних грошей та ступінь загрози, яку вони становлять для економічної системи держави.

Принцип “вільних грошей” реалізується в таких формах:

- датованих білетів з обмеженим терміном обміну на купюру нижчого номіналу;
- білетів, які мають купон, частина якого щодня відривається (що призводить до зниження їх номіналу);
- білетів зі спеціальними осередками на 12 місяців для наклеювання марок (які дають право на подальше використання “грошей”);
- електронних грошей, які щомісяця автоматично втрачають відповідний відсоток номіналу.

Нині налічується понад 5 тисяч таких систем у 50 країнах світу [8].

Лише в Німеччині вже після переходу на євро (2002 р.) було введено 23 регіональні валюти.

З одного боку, такі системи сприяють поживленню торговельного обміну — особливо в регіональному масштабі, а також підтримують малий бізнес, адже виконують роль системи споживчого самокредитування. З другого боку, вони підривають єдність грошової системи держави, не тільки позбавляючи центральний банк певної суми сеньйоражу (що за незначних обсягів альтернативної емісії грошей не має практичного значення), а й вносячи серйозну плутанину в питання курсоутворення, монетарної суверенності

(обов'язку використання єдиного законного засобу платежу), створюючи ускладнення в процесі міжрегіональних розрахунків, сприяючи появі можливостей для шахрайств та зловживань, які опиняються поза зоною відповідальності і впливу офіційних емісійних органів тощо.

Цілком логічно, що подібна практика, м'яко кажучи, не викликає захоплення в офіційних органах монетарної влади. Характерною стала реакція американської влади на дії Б.Нотхауса (Bernard von NotHaus) — творця “Долара Свободи” (The Liberty Dollar), засновника “Королівського Гавайського монетного двору”, а також “Вільної марихуанної церкви Гонолулу”. Його дії, як і позиція його однодумців [9], має яскраво виражений ідеологічний та політичний характер, спрямований на неприйняття існуючої інституційної системи організації грошового обігу в державі. А тому Б.Нотхаус був визнаний судом штату Північна Кароліна винним у створенні “Долара Свободи”, внаслідок чого йому загрожує 15 років ув'язнення “за розповсюдження незаконної валюти” та ще 5 років — за “таємний закаток проти США”. Держава, якій юридично належить право монетної регалії, розцінила такі новачки як “внутрішню форму тероризму”. І це тоді, коли “Нотхаус стверджує, що він ніколи не мав на увазі, що “Долар Свободи” використовуватиметься як законний засіб платежу. Він сказав, що створив його як “приватну добровільну валюту” для тих, хто здійснює бізнес поза сферою урядової компетенції” [10]. Але уряд (і влада в цілому) не залишив цю “валюту” поза зоною своєї уваги.

Водночас у 2011 році республіканець Р.Пол (Ron Paul) вніс на розгляд Конгресу США проект закону про вільну валютну конкуренцію (Free Competition in Currency Act), в якому пропонує скасувати законодавче положення про законний засіб платежу та закріпити право на здійснення приватної емісії грошей [11]. Такі ідеї поки що не мають значної підтримки, оскільки очевидним є високий рівень загрози для національної економічної безпеки у випадку втрати державою емісійної монополії.

Подібна практика (хоча й не в таких обсягах та формах) відома й українцям. Згадаймо хоча б “білети МММ”, які, серед іншого, пропонувалося застосовувати для розрахунків, а завдяки відсутності належного контролю та відповідної рівня захищеності у сфері “вір-

туальних грошей” часто використовувалися для різних форм шахрайства (особливо з так званими “митими” та “лівими” білетами). Оскільки їхня емісія здійснювалася на території іншої держави, то відповідні українські установи просто “заплющували очі” на їх використання, наголошуючи на незаконності цих білетів і відсутності відповідальності української влади за будь-які можливі негативні наслідки. Втім, аналогічною була реакція і російської влади, яку чітко відображають слова прем'єр-міністра Д.Медведева про те, що держава не повинна відповідати за тих, хто грає в МММ три рази поспіль, тому що “у них із грамотністю проблеми” [12].

Дещо іншою була реакція на використання банком “Аркада” для здійснення кредитно-іпотечних операцій “одиниці інвестування” — умовної розрахункової одиниці “одін”. Національний банк України неодноразово висловлював застереження і сумніви щодо законності таких дій. Урешті-решт питання було вирішено в судовому порядку — на користь банку “Аркада”. Враховуючи, що “одін” використовується лише як внутрішньобанківська одиниця для розрахунків внесків клієнтів (у прив'язці до вартості одного квадратного метра житла), її, на нашу думку, можна вважати засобом хеджування ризиків цінових змін, який не загрожує єдності грошової системи країни. Інша справа — “білети МММ”, які необхідно було примусово вилучати з обігу і приймати відповідні заходи щодо осіб, які вводили їх в обіг.

Останнім часом в Україні також поширилося використання різних форм електронних грошей [13], які є результатом подальшого розвитку грошей як економічної категорії. Свого часу ми називали цей процес дестафізацією¹ грошей — тобто втратою ними матеріальних, речових форм [14, с. 48]. Нині ширше використовується термін “віртуальні гроші”. І хоча, на нашу думку, сенс цих визначень не є цілком ідентичним, вони відображають об'єктивний процес зміни форм носіїв грошових знаків. Тому до кожного випадку емісії електронних грошей необхідно підходити індивідуально, визначаючи наявність загрози та ступінь її небезпеки для національної грошової системи, маючи на увазі насамперед порушення монопольного емісійного права держави. Тобто основним критерієм має бути з'ясування того, чи відбувається підміна законних грошових засобів на

¹ Від англ. stuff — матерія, речовина.

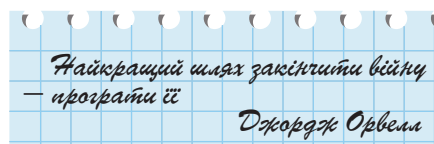
альтернативні грошові одиниці, чи останні є лише формою внутрікорпоративних (внутрікомунічних) розрахунків заборгованості, при тому, що остаточні платежі все ж таки здійснюються з використанням єдиного законного засобу платежу.

ВІД ЗОЛОТОГО СТАНДАРТУ – ДО КРЕДИТНИХ ГРОШЕЙ

Попри ризики, які виникають унаслідок емісії та використання згаданих вище грошових сурогатів, негативні наслідки та боротьбу з такими квазігрошима, за військовою термінологією, можемо назвати “боями місцевого значення”. Справжні “грошові війни” точаться щодо значно важливіших питань. Пригадаймо боротьбу між ідеями біметалізму (одночасного обігу срібних та золотих грошей) та золотого стандарту, які відбувалися наприкінці XIX століття в Сполучених Штатах. До одного з епізодів цієї війни належить так звана промова “Золотого Хреста” (Cross of Gold speech), виголошена у липні 1896 року на Національній конвенції Демократичної партії в Чикаго колишнім конгресменом В.Дж. Брайаном (William Jennings Bryan), який, захищаючи біметалізм, проголосив: “Ви не можете розпіяти людство на хресті з золота!” Боротьба між прихильниками біметалізму (здебільшого пов’язаних із власниками відкритих у той час родовищ срібла в США) та золотого стандарту (банкірами та суб’єктами зовнішньої торгівлі) завершилася перемогою останніх. Аналогічна боротьба відбувалася також у Російській імперії напередодні грошової реформи С.Вітте у 1897 році.

Експерти вирізняють кілька причин перемоги золотого стандарту. Перша версія пояснює це “структурними” зрушеннями в грошовій пропозиції. Друге пояснення ґрунтується на монетарних наслідках зростання рівня життя, технічного прогресу та міжнародної торгівлі, третє — на політичних причинах, а четверте відображає так званий “мережевий ефект”, унаслідок якого розвиток міжнародної торгівлі та інвестицій робило використання однакового грошового стандарту дедалі вигіднішим [15, с. 60]. Але оскільки боротьба між прихильниками біметалізму та золотого стандарту безпосередньо пов’язана з різними аспектами міжнародних відносин і торгівлі, то справжні “гарячі” баталії розгорнулися саме на міжнародному рівні — тобто у формі валютних війн.

Наймасштабнішою, насправді світовою валютною війною слід визнати боротьбу проти золотого стандарту (локальною, “громадянською війною” порівняно з нею є згадана вище боротьба прихильників срібного та золотого стандартів у Сполучених Штатах, так само, як і аналогічні події в деяких інших країнах). Власне, розгляду цієї глобальної війни і присвячена праця Сонг Хонбіна “Валютні війни”. Варто взяти до уваги, що відомі події, пов’язані з розвитком світової грошової системи, відбувалися за своєрідною спіраллю² і розглянуті в численних публікаціях вітчизняних та іноземних авторів, подаються китайським дослідником як наслідки певної змови так званої “світової закуліси” (законспірованих міжнародних фінансистів, які мають на меті досягнення світового панування). З урахуванням цієї, поставлених нами в цій статті, ті самі події можемо інтерпретувати як прояви “валютної війни”, однак маючи на увазі, що цим терміном називаються лише найгостріші прояви об’єктивних змін, які відбуваються у міжнародній економічній системі в цілому. Хоча це, звісно, і не виключає втручання та вплив деяких суб’єктивних факторів, у тому числі пов’язаних із не завжди шляхетними намірами окремих потужних фінансистів, яким, за влучною

оцінкою К.Маркса, характерне приєднання шахрая та пророка.

Якщо розглядати процес становлення золотого стандарту, а потім і демонетизації “жовтого металу” у військових термінах, то можемо говорити також про утворення “союзницьких блоків”. До золотого блоку входили Великобританія, Португалія, а також більшість британських колоній і домініонів. До “срібного блоку” входили такі країни, як Пруссія, Росія, Австрія, Нідерланди, Данія, Норвегія, Швеція, Мексика, Китай, Індія та Японія. Біметалевий блок був представлений на-

² Йдеться про спіраль розвитку: “Єдині світові гроші (золото) — мультивалютна система (долар США та інші міжнародні валюти) — єдині світові гроші (валюта, емітована “світовим урядом”). У цьому випадку ми не зупиняємося на розгляді об’єктивних передумов такого розвитку та ймовірності створення єдиної світової валюти, яким присвячена інша наша праця: Шаров О. М. Глобалізація валютної системи // Журнал європейської економіки. — 2007. — Грудень (том 6). — № 4. — С. 432–454.; — 2008. — Березень (том 7). — № 1. — С. 76–93.

самперед Латинським валютним союзом³, а також Сполученими Штатами Америки. В період мирного розвитку між двома світовими війнами битви на “валютному фронті” не вщухали, то приводячи до певного відновлення позицій прихильників “жовтого металу” (золотозлитковий та золотодевизний стандарти), то підтверджуючи слабкість позицій золота в епоху індустріального розвитку та державного капіталізму (крах обмежених форм золотого стандарту внаслідок економічної кризи 1929–1933 років). Як зауважив один із найавторитетніших дослідників економічної ролі золота, російський економіст (колишній заступник міністра фінансів СРСР), доктор економічних наук С.М.Борисов, “разом з державними ресурсами іноземних валют золото створило матеріальну базу державно-монополістичного втручання у міжнародні валютні справи” [16, с. 22]. Втім, якщо, за висловом американського сенатора Дж. Інгалса (James John Ingalls, 1833–1900), “золото — це гроші королів”, то новий панівний клас вимагав і нових грошей.

Одним із найважливіших епізодів історії валютних війн слід вважати боротьбу навколо створення післявоєнної світової фінансової системи, яка розгорнулася під час підготовки та проведення Бреттон-Вудської конференції 1944 року.

Теоретичною основою нового міжнародного фінансового порядку стали два плани, розроблені відповідно добре відомим у нас британським економістом Дж. М.Кейнсом (John Maynard Keynes) та значно менше відомим, але не менш заслуженим у галузі міжнародних валютних відносин помічником міністра фінансів США Г.Д.Вайтом (Harry Dexter White). План Кейнса передбачав створення міжнародного банку — Клірингового союзу, — який би емітував власну валюту, котра мала замінити золото (що підкреслювалося

³ Латинський валютний союз (L'Union monétaire latine) було створено у 1866 році Францією, Бельгією, Італією та Швейцарією, які домовилися привести свої валюти до біметалічного стандарту з фіксованим співвідношенням між сріблом і золотом як 15.5 до 1. Монети країн-учасниць цього союзу взаємно приймалися національними казначействами як законний засіб платежу. Пізніше до союзу приєдналися Іспанія і Греція (1868 р.), Австро-Угорщина, Венесуела, Сербія, Сан-Марино та Папська область (1889 р.). Деякі інші країни також на практиці використовували стандарти Латинського валютного союзу, формально не приєднуючись до нього (Албанія, Болгарія, Румунія та інші). З 1885 року золотий вміст російських монет було зафіксовано на рівні, ідентичному французьким монетам. Ще раніше аналогічний вміст золота (без прив’язки до срібла) було прийнято для фінської марки.

й назвою цієї валюти — банкорт (bancort). Це скорочення французькою мовою терміна “банківське золото”): центральні банки повинні були продати золото Кліринговому союзу за банкори, але не могли вже викупити його назад. План Вайта базувався на ідеї пріоритетності державних фінансових інтересів порівняно з приватними і спочатку призначався лише для країн західної півкулі (для потреб яких планувалося заснувати Всеамериканський банк). Проект створення такої установи активно обговорювався союзними державами в межах програми створення системи міжнародної співпраці у післявоєнному світі. В результаті до двох планів додали ще й французьку альтернативу, основою якої став проект французько-британської угоди від 1939 року, який, на відміну від англосаксонських пропозицій, не передбачав створення наднаціональних банків або клірингових союзів, жодних внесків до спільного фонду та випуску будь-якої нової валюти. Головним інструментом поліпшення ситуації у міжнародних фінансах французи вбачали встановлення жорсткішого валютного контролю, який на міжнародному рівні забезпечувався би спеціальною установою — Агентством валютної стабілізації. Загальна ідея цього варіанту полягала в черговій спробі повернення до золотого стандарту [17].

Врешті-решт, США схилилися до ідей Кейнса, але замінили назву “Кліринговий союз” на “фонд” (оскільки це здавалося їм меншим обмеженням власного суверенітету у валютних питаннях). При цьому банкорт трансформували в юнітас/unitas (хоча пізніше запропонували замість нього дещо звичніше, реальніше і рідніше — долар США), а кредити на фінансування дефіцитів платіжних балансів запропонували надавати лише за умови розробки відповідних програм погашення як самих дефіцитів, так і заборгованості перед фондом [18, с. 88]. Це дало змогу настільки зблизити позиції двох сторін, що спочатку в квітні 1943 року було надруковано єдиний план, а через рік — спільну заяву Вашингтона і Лондона щодо створення Міжнародного валютного фонду (його засновники вважали, що завдяки цьому “диктатори назавжди втрачали можливість використовувати торговельні та валютні бар’єри в ролі інструментів економічної агресії для знищення сусідів та роздування полум’я війни” [5]).

У цілому результатом перемоги позиції США став особливий статус до-

лара, який спочатку був “не гіршим, аніж золото”, а потім уже став “кращим, аніж золото”. Або, як зауважив із цього приводу М.Гілберт: “Золото грало в системі роль лише конституційного монарха, але і це не врятувало його від гільйотини” [19, с. 322]. Таким чином, відбувся остаточний перехід від грошей товарних до кредитних. Або, як іронічно зауважив із цього приводу відомий фінансист-проповідник Н.Франц, “золото — гроші королів; срібло — гроші джентльменів; бартер — гроші селян; а борги — гроші рабів” [20, с. 154].

МОНЕТАРНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ЗДОБУТТЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Активна (або, з точки зору деяких політиків, — експансіоністська) міжнародна політика США призвела до явного зловживання тими можливостями фінансування дефіциту свого платіжного балансу, які надавала Бреттон-Вудська система. В результаті цього післявоєнна нестача міжнародних ліквідних засобів платежу або так званий “доларовий голод” (dollar gap) змінилася в 1960-і роки на величезний їх надлишок, або “доларове перенасичення” (dollar glut). Так виникла відома дилема, або парадокс Триффіна⁴ — своєрідна міна уповільненої дії під світовою валютною системою. І хоча ця проблема існує вже не одне десятиліття, “нові резервні валюти, незважаючи на досягнуті рубежі, не змогли скласти долару США серйозної конкуренції, похитнути його статус головних світових грошей сучасного капіталізму” [16, с. 411].

У зв’язку з цим час від часу висловлюються думки про те, що насправді США залежать від основних утримувачів доларових резервів (насамперед Китаю), які теоретично можуть виста-

вити їх емітенту (ФРС США) до сплати (оскільки здебільшого вони утримуються у формі державних облігацій) і це спровокує повний крах долара США. Зокрема, саме на такому припущенні базується ймовірний сценарій великої валютної війни між США та Китаєм, описаний американським фінансистом Дж. Рікардсом у його книзі “Валютні війни. Створення наступної світової кризи”. А китаєць Сонг Хон-бінь прямо стверджує: “Остаточний крах валютної системи, яка базується на доларі США, є логічним наслідком ситуації, в якій обтяжений боргами долар не зможе вже довше трактуватися як підтримка” [2, с. 273].

Звісно, що теоретично можна припустити будь-які дії чи наслідки. Але насправді боргові зобов’язання їх утримувачі можуть пред’являти до сплати лише в установлені строки, а обслуговування боргів Сполученими Штатами поки що здійснюється бездоганно. Але, на нашу думку, необхідно акцентувати увагу ще на існуванні кількох опосередкованих “ступенів захисту долара”, які гарантують безпеку американської валюти:

1) ймовірне банкрутство країни-боржника (тобто США) не дає ніяких переваг країнам-кредиторам (Китаю, арабським нафтоекспортерам, Росії та іншим), оскільки в такому випадку банкрут просто відмовиться виплачувати свої борги, а право суверенного імунітету не дасть змоги вживати щодо нього будь-яких заходів примусу;

2) факт дефолту країни-боржника означатиме невиконання зобов’язань за державними боргами та не стосується сфери приватних інвестицій і контрактів, тоді як “особливі позиції” долара ґрунтуються переважно на економічній потужі США, яка фактично повністю визначається приватними корпораціями;

3) стосовно статусу долара США як грошової одиниці слід враховувати, що в обігу перебувають навіть не “казначейські білети” (формальні зобов’язання Мінфіну), а банкноти — зобов’язання за якими має Федеральна резервна система (формально — приватна структура);

4) ФРС, емітуючи долари США (як і центральні банки інших країн у процесі емісії власних банкнот), не бере на себе зобов’язань щодо їх конвертації в золото або будь-які інші реальні активи, оскільки сучасні кредитні гроші фактично є певною формою зобов’язання національної економіки в цілому (без конкретної

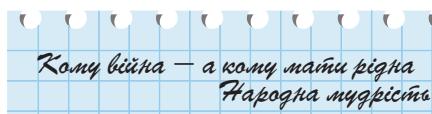
⁴ Американський учений-економіст Р.Триффін, виступаючи в Конгресі США у 1960 році, так пояснив фундаментальну проблему світової валютної системи: “З одного боку, якщо Сполучені Штати припинять фінансування дефіциту свого платіжного балансу (доларами), то міжнародна спільнота втратить найбільше джерело додаткових резервів. Нестача ліквідності, яка виникне в результаті цього, зіштовхне світову економіку в стискальну спіраль, яка веде до нестабільності. З другого боку, якщо дефіцит (платіжного балансу) США і далі збільшуватиметься, постійний потік доларів продовжуватиме підтримувати зростання світової економіки. Однак непомірний дефіцит (доларове перенасичення) руйнуватиме довіру до вартості долара США. А без довіри до долара він не буде прийматися як світова резервна валюта. Система фіксованих валютних курсів розвалиться, що призведе до нестабільності. (Див.: R.Triffin, Gold and the Dollar Crisis, New Haven CT, 1960).

ідентифікації боржника);

5) економіка США є і, найімовірніше, впродовж найближчого десятиліття буде лідером світової економіки, який не матиме реального конкурента (включаючи економіки Китаю, Індії та деяких інших країн із новоствореними ринками, які швидко зростають);

б) нарешті, в умовах сучасної економіки немає реальної альтернативи міжнародним кредитним грошам, а отже, навіть у випадку занепаду долара США його функції виконуватиме міжнародна валюта, створена за аналогічним принципом, що позбавляє сенсу боротьбу проти американської валюти.

Звісно, що й додаткові, опосередковані “рівні захисту” не дають стовідсоткової гарантії. Тим паче, що боротьба за статус “першого серед рівних” (яким поки що володіє долар США) може надати певні тактичні переваги претендентам, і тому можливість спроб провести таку рокировку не варто цілком виключати. У зв’язку з цим з метою гарантування економічної безпеки держави необхідно постійно раціоналізувати структуру офіційних валютних резервів, а також структуру міжнародних валютних платежів (у розрізі окремих валют), маючи на увазі мінімізацію валютних ризиків з урахуванням змін міжнародного значення провідних валют.

У цілому ж ситуація з платіжними балансами провідних країн світу впродовж останніх десятиліть дає змогу зробити висновок про те, що глобальні дисбаланси не створюють критичну загрозу для існуючого міжнародного економічного порядку, а є, по суті, іманентною рисою. Можливо, це навіть невід’ємна складова глобалізації міжнародної фінансової системи та всієї світової економіки.

Слід згадати, що серед іншого, Дж. М. Кейнс свого часу обґрунтував і відстояв право держави на більшу рухливість курсів своєї валюти, проте Г. Вайт вважав, що зміни паритетів повинні здійснюватися лише час від часу (доволі рідко). Перемога британської позиції та її реалізація на практиці заклала передумови валютних війн “на курсовій основі”. Типовими функціями курсів валют усіх країн, як сформулював це перший директор-розпорядник МВФ К. Пютт, було сприяння зростанню обсягів експорту і стриму-

вання імпорту шляхом його обмеження в рамках платіжних можливостей країни [19, с. 105]. Тобто практичним критерієм оцінки валютного курсу було створення ним умов для розвитку експорту. Зрозуміло, що це провокувало різні країни на штучне заниження курсу власної валюти, що і відбувалося у сфері фінансових відносин між США та їхніми основними західноєвропейськими партнерами впродовж 1950–1960-х років. Зі свого боку, Сполучені Штати використовували тактику додаткових податків на імпорт і дискримінаційних знижок із податків на інвестиції (хоча цим і порушувалися міжнародні правила Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), що створювало ризик стати об’єктом відповідних санкцій. Здається, що це був найінтенсивніший період “бойових дій” із використанням механізму валютного курсоутворення. Хоча, звісно, в арсеналі валютних війн значно більше різних знарядь та засобів, у тому числі “гарячі” гроші, фіксація курсу, гнучкий курс, конвертованість валюти, валютна цесія, валютні фонди, валютні резерви, валютна монополія, валютний протекціонізм, валютна спекуляція, валютний контроль, валютна дискримінація, валютна блокада тощо. І цей арсенал постійно поповнюється новими інструментами, серед яких слід акцентувати особливу увагу на деривативах, які відомий американський бізнесмен У. Баффет назвав “фінансовою зброєю масового ураження”.

Одним зі специфічних знарядь⁵ валютної війни маємо підстави вважати також практику множини валютних курсів (multiple currency practice), коли в країні запроваджуються різні курси національної валюти для різних операцій або груп економічних агентів. Класичним прикладом такого підходу, на нашу думку, була практика Південно-Африканської Республіки (ПАР), в якій за часів апартеїду існувала вельми жорстка система валютного контролю. У зв’язку з цим у країні створилася дворівнева система валютного курсу: одного — для поточних операцій (комерційний ранд), другого — для операцій із капіталом (фінансовий ранд). Останній був, по суті, валютою для іноземних

⁵ Під специфічними знаряддями маємо на увазі застосування різних валютних операцій та інструментів, враховуючи, що для досягнення цілей валютної війни застосовуються й знаряддя з арсеналу інших галузей економіки та політики — торговельні обмеження, дипломатичні демарші, митні процедури, податкові перевірки тощо, — які в цілому становлять механізми валютної війни.

інвесторів, оскільки це були утримувані на спеціальних рахунках фонди, які створювалися в результаті продажу або викупу (погашення) цінних паперів, що належали нерезидентам. Таким чином, будь-який новий, потенційний іноземний інвестор спочатку повинен був придбати фінансові ранди в іншого іноземного інвестора, який бажав дезінвестувати свої кошти з ПАР. Фінансовий ранд котирувався з певним дисконтом порівняно зі звичайним (або комерційним) рандом. Але така система, створена для захисту від негативного впливу політичних заворушень та економічних катаклізмів і спрямована проти валютних спекулянтів, насправді ніколи не давала бажаних результатів і лише сприяла збільшенню спекулятивних доходів, що отримувалися так званими валютними контрабандистами (currency smugglers), які грали на різниці між фінансовим та комерційним рандом, здійснюючи необхідні нерезиденту конвертаційні операції (round tripping). Оскільки такі операції стимулювали додатковий попит на комерційний ранд, його курс штучно зростав, що, в свою чергу, негативно впливало на розвиток експорту і водночас сприяло збільшенню обсягів імпорту, з яким не могли конкурувати національні товаровиробники. Незважаючи на це, з певними перервами дворівнева валютна система проіснувала в ПАР до кінця режиму апартеїду (1994 р.). Використання такої практики завжди критикувалося Міжнародним валютним фондом (членом якого ПАР стала ще у 1945 році).

Як практичне використання множини курсів (що заборонена третім пунктом статті VIII Угоди щодо МВФ) фонд розглядає будь-які дії фіскальних або інших державних органів, які спричиняють розбіжність між курсами придбання та продажу валют понад 2%. До цього ж поняття відносяться будь-які адміністративні втручання, внаслідок яких курс національної валюти щодо валюти іншої країни — члена МВФ починає відрізнятися (по середній точці) більш як на 1% від курсу цих валют, що існує на їх основному ринку. Щоб бути класифікованим як порушення існуючих правил Міжнародного валютного фонду, такий стан має тривати щонайменше впродовж одного тижня (Рішення Виконавчої ради МВФ № 6790 — (81–43) від 20 березня 1980 р.). З метою аналізу всі випадки практики використання множини валютних курсів розподіляються за чотирима категоріями:

1) система подвійного або множинного ринку для широкого кола зовнішньоторговельних угод;

2) окремі валютні курси для різних видів угод;

3) податки (або субсидії), які сплачуються монетарним та фіскальним органам із суми певних валютних операцій;

4) надмірний розрив (маржа) між курсами купівлі та продажу валюти.

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ

Україна також уже має досвід відносин з МВФ щодо практики множини валютних курсів після того, як у серпні 1993 року за наполяганням уряду Національний банк України запровадив систему адміністративного фіксування курсу карбованця для операцій із купівлі-продажу частини валютних надходжень, які підлягали обов'язковому продажу (50% надходжень) через так званий Тендерний комітет. Таким чином, у країні було створено систему подвійного, або множинного валютного ринку для широкого кола зовнішньоторговельних угод (за кваліфікацією МВФ — категорія 1 практики множини курсів). Проте на той час Україна ще не ратифікувала умови статті VIII Угоди щодо МВФ (це було зроблено лише у вересні 1996 року), хоча формально все одно повинна була б попередньо проконсультуватися з МВФ. Наслідком такого порушення стала затримка з наданням Україні кредиту в розмірі 700 млн. доларів США, на які вона могла розраховувати відповідно до програми Системної допомоги перетворенням (Systematic Transformation Facilities, STF).

Запровадження податку на продаж готівкової іноземної валюти для окремих груп фізичних осіб у розмірі 15% (яке нещодавно було запропоноване для затвердження Верховною Радою України) може бути розцінене МВФ як практика множини курсів одразу за двома категоріями: 3 — “Податки з суми певних валютних операцій” та 4 — “Надмірний розрив між курсами купівлі та продажу валюти” (оскільки податок деформуватиме ринковий курс лише на продаж іноземної валюти, збільшуючи міжкурсову маржу на 15 відсотків). Таким чином, Україна ризикує “підірватися на старій міні” часів валютних війн минулого століття, які почали стихати ще років сорок тому (внаслідок взаємних поступок, зафіксованих у так званій Смітсонівській угоді

1971 року та Угоді “Плаза” (Plaza Accord) 1985 року, укладеній США, Великобританією, ФРН, Японією та Францією про координацію валютних інтервенцій. А після масового переходу до використання системи ринкових, гнучких валютних курсів та з відмовою від відповідальності центральних банків за їх регулювання практика використання валютно-курсової політики з метою отримання експортних переваг у формі валютних війн узагалі на певний час припинилася⁶.

Однак, як ми вже зазначали, міністр фінансів Бразилії Г.Мантега у 2011 році заявив, що валютні війни зовсім не скінчилися [21] і в другій декаді нового століття фахівці раптом знову заговорили про використання “конкурентної девальвації” (competitive devaluation) як знаряддя валютної війни. Щоправда, нині, в умовах невтрчання держав у процес курсоутворення адміністративними методами, в експертному середовищі дедалі більше говорять про використання інструментів монетарної політики. Зокрема, йдеться про “кількісне пом'якшення” (quantitative easing), яке регулярно практикує останнім часом Федеральна резервна система США, та аналогічні підходи центральних банків деяких інших промислово розвинутих країн, спрямовані на активізацію грошової емісії з метою створення додаткових умов для економічного зростання. Збільшуючи таким чином грошову масу в обігу, монетарні органи теоретично сприяють розвитку інфляційних процесів, а розбіжності показників темпів інфляції між окремими країнами, у свою чергу, впливають на курсове співвідношення між національними валютами. Ми не випадково вказали на те, що такий процес відбувається теоретично, оскільки на практиці в сучасних умовах бачимо певні відхилення від теоретичної мо-

⁶ Слід одначе згадати, що в цей час тривали спекулятивні атаки на деякі національні валюти (зокрема, спекуляція хеджфонду Квонтем Індаумент (Quantum Endowment) Дж. Сороса проти британського фунта стерлінгів, японської єни тощо), які можемо класифікувати як “партизанські валютні війни”. Хоча найбільша валютна війна минулого століття, з нашої точки зору, відбулася в його останній декаді. Але стосувалася вона не конкурентної боротьби між ринковими (капіталістичними) економіками, а розподілу єдиного валютного простору між колишніми республіками СРСР. Частково ця боротьба вже розглядалася автором (A.Sharov Independent Ukraine's Currency Policy: a Decade of Successes and Failure — In: Transition: visions and reality / Paszynski T.(ed.). — Warsz.: Academy of Entrepreneurship and Management, 2001, pp. 187–216). Втім, дана тема заслуговує на окреме дослідження, і тому ми лише підкреслимо велике значення, яке її ведення та наслідки мають для сучасної грошово-валютної системи України.

делі, яка, здавалося б, бездоганно працювала до цього часу. Наприклад, з'ясовано, що реагуючи на зростання інфляції, національна валюта дорожчає в країнах, які практикують таргетування інфляції, а дешевшає там, де використовуються інші режими монетарної політики [22, с. 29]. Загалом ідеться про збої не лише у практичному впливі інфляції на валютний курс, а й у впливі збільшення обсягу грошової маси на інфляцію. Тому, не заперечуючи теоретичну і практичну наявність такого

взаємозв'язку та, відповідно, певних підстав говорити про нові валютні війни, слід акцентувати увагу на необхідності ретельнішого вивчення дії цього механізму в сучасних умовах.

Також варто зауважити, що для проведення масштабної валютної війни треба, щоб значна частина провідних економічно розвинутих країн девальвувала свої валюти одночасно. Крім того, девальвація деяких валют має супроводжуватися зростанням вартості (щодо “третіх” валют) принаймні однієї з “твердих” валют. Поки що очевидного процесу втягування світу в нові масштабні валютні війни немає. Принаймні провідні країни (в тому числі ті, які входять до “групи двадцяти”) всіляко заперечують можливість початку “активних бойових дій” та навіть запевняють, що всіма засобами протидіятимуть такому розвитку подій. Водночас маємо підстави говорити щонайменше про спроби використання курсової політики для конкурентної боротьби між Китаєм та США (останні звинувачують свого основного торговельного партнера у штучному заниженні курсу юаня), а також між США та Європейським Союзом (оскільки боргова криза в деяких країнах ЄС суттєво впливає на зниження курсу євро). У зв'язку з тим, що всі сторони цих конфліктів мають зірки на своїх прапорах, цю боротьбу інтересів також умовно називають “зірковими війнами”.

Завершуючи короткий огляд історії валютних війн, дозволю собі повернутися до книги Людвіга фон Мізеса “Всеомогутній уряд: тотальна держава і тотальна війна”: “Золотий стандарт зводив нанівець усі проекти держави у сфері легких грошей. Проводити політику кредитної експансії і при цьому підтримувати золотий паритет, жорстко зафіксувати законом, неможли-

во. Державі доводилося вибирати між золотим стандартом і політикою кредитної експансії...» [1]. І чимало держав зробили вибір, розпочавши кредитні експансії, що і стало підґрунтям для перманентних монетарних війн.

Література

- Мизес Л. фон. Всемогущее правительство: тотальное государство и тотальная война. Введение, р. I. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://libertynews.ru/node/1163>.
- Song Hongbing. Wojna o pieniądź. — Koberzyce: Wektory, 2011, s. 38.
- Шаров О.М. Система валютного бюро: світовий досвід та вибір України // Матеріали науково-практичної конференції «Стратегія монетарної політики. Проблеми вибору та застосування». — Національний банк України. — 2002. — С. 187–190.
- Księpolski K. Bezpieczeństwo ekonomiczne. — Warszawa: Elipsa, 2011, 203 s.
- Steil B. Red White. Why a Founding Father of Postwar Capitalism Spied for the Soviets // Foreign Affairs, March/April 2013. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.com/articles/138847/benn-steil/red-white>.
- Hayek F.A. Denationalization of Money: The Argument Refined. An Analysis of the Theory and Practice of Concurrent Currencies. — London: IFA, 1990, 144 p.
- Шаров О. Гетерогенізація грошових відносин у процесі гомогенізації грошей // Вісник Національного банку України. — 2013. — № 5. — С. 10–14.
- Семеко Г. Дополнительные валюты: теория и практика // Мировая экономика и международные отношения. — 2013. — № 1. — С. 57–64.
- Babka J. Sentencing of Bernard von NotHaus. — December 5, 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.downsizedcfoundation.org/blog/sentencing-of-bernard-von-nothaus>.
- Feuer A. Prison May Be the Next Stop on a Gold Currency Journey // The New York Times, Oct. 24, 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2012/10/25/us/liberty-dollar-creator-awaits-his-fate-behind-bars.html?ref=counterfeitmoneynandfinancialinstruments&r=0>.
- Unser D.L. Ron Paul Introduces Free Competition in Currency Act of 2011 // CoinNews.net, March 24, 2011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.coinnews.net/2011/03/24/ron-paul-introduces-free-competition-in-currency-act-of-2011/>.
- Валюта МММ идет с молотка // Сегодня. UA., 16.07.2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/ukraine/valjuta-mmm-idet-c-molotka.html>.
- Кравчук В., Науменко Д., Глибовець А. Електронні гроші в Україні. Аналітичний звіт. — К.: Альфа-ПІК, 2012. — 64 с.
- Шаров А.Н. Эволюция денег при капитализме. — М.: Финансы и статистика. — 1990. — 139 с.
- Моисеев С. Биметаллизм: вчера, сегодня и... завтра? // Валютный спеку-
- лянт. — 2001. — № 25. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.spekulant.ru/archive/Bimetallizm_vchera_segodnya_i_zavtra.html.
- Борисов С. М. Золото в экономике современного капитализма. М.: Финансы и статистика. — 1984. — 478 с.
- James H. International Monetary Cooperation since Bretton Woods. — Washington, D.C., International Monetary Fund. — 1996.
- Dormael A. Bretton Woods: Birth of a Monetary System. — L., Palgrave Macmillan. — 1978. — 333 p.
- Гилберт М. В поисках единой валютной системы. Золото, доллар, СДР... что дальше? — М.: Прогресс. — 1984. — 348 с.
- Franz N. Money and Wealth in the New Millennium. — White Stone Press. — 2001. — 307 p.
- Guido Mantega: It's war (again) // Financial Times, 06.07.2011.
- Андрюшин С., Кузнецова В. Курсовая политика центральных банков стран с формирующимся рынком // Вопросы экономики. — 2011. — № 12. — С. 29.
- Eichengreen B. Exorbitant Privilege. The Rise and Fall of the Dollar and the Future of the International Monetary System. — N.Y., Oxford University Press, 2011.
- Rickards J. Currency Wars. The Making of the Next Global Crisis. N.Y., Penguin, 2011.
- Song Hongbing. Currency Wars. — 2007, 2009; Currency Wars 2: World of Gold Privilege, 2009; Currency Wars 3: Financial High Frontier, 2011.

Інформація з першоджерел

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у серпні 2013 р.¹

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Реєстраційний номер	Юридична адреса	Банківська ліцензія:	
						номер	дата видачі
м. Київ і Київська область							
Публічне акціонерне товариство “Банк Русский Стандарт”	ПАТ	283 000 000	28.02.2006 р.	305	м. Київ, вул. Половецька, 3/42	226	04.11.2011 р.
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО “ВЕРНУМ БАНК” (колишня назва – Публічне акціонерне товариство “Діапазон – Максимум Банк”)	ПАТ	131 000 000	17.02.2009 р.	328	м. Київ, просп. Гагаріна Юрія, 17-в	251	16.08.2013 р.
Публічне акціонерне товариство “ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ”	ПАТ	722 000 000	24.04.2009 р.	330	м. Київ, вул. Чорновола В’ячеслава, 25	253	18.11.2011 р.

Банки, включені до Державного реєстру банків у серпні 2013 р.

Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Дата реєстрації банку	Реєстраційний номер	Юридична адреса	Банківська ліцензія:	
						номер	дата видачі
м. Київ і Київська область							
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ІНВЕСТИЦІЙНО-ТРАСТОВИЙ БАНК"	ПАТ	129 000 000	30.08.2013 р.	347	м. Київ, вул. Володимирська, 49-а	270	30.08.2013 р.

¹ «Перелік банків України, включених до Державного реєстру банків» опубліковано у «Віснику НБУ» № 8, 2013 р. Зміни і доповнення, внесені до Державного реєстру банків, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

Матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації, ліцензування та реорганізації банків Національного банку України Олена Сілецька.